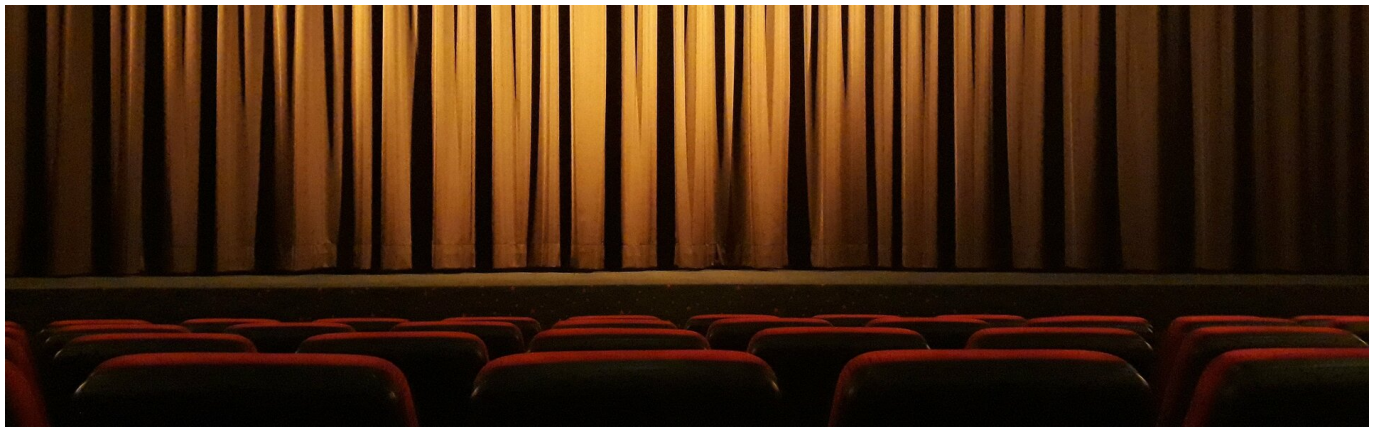

Jak czytać dramaty? Tragedia klasycystyczna: Jean Racine, *Fedra*. Część 2

- [Wprowadzenie](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Jak czytać dramaty? Tragedia klasycystyczna: Jean Racine, *Fedra*. Część 2

Źródło: domena publiczna.

Fedra w mitologii greckiej była córką Minosa i Pazyfae, siostrą Ariadny i drugą żoną Tezeusza. Zakochana bez wzajemności w swym pasierbie, Hipolicie, oskarżyła go fałszywie przed mężem o nastawanie na jej cześć, czym przyczyniła się do jego śmierci. Jej historia stała się inspiracją dla twórców zarówno starożytnych, jak nowożytnych. Słynny dramat zatytułowany jej imieniem stworzył w 1677 roku Jean Racine, francuski poeta i dramaturg, jeden z kluczowych przedstawicieli klasycyzmu.

W drugiej części cyklu lekcji rozwiniesz i sprawdzisz swoje umiejętności analizy dramatu. Dokonasz interpretacji fragmentów tragedii klasycystycznej Jeana Racine'a *Fedra*. Odnajdziesz cechy gatunkowe w konkretnych scenach, kluczowych dla zrozumienia wymowy utworu. Określisz, jakie czynniki wpływają na kształt artystyczny dramatu.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji fragmentów dramatu Augusta Jeana Racine'a *Fedra*.
- Poznasz konteksty interpretacyjne dramatu.
- Określisz znaczenie poszczególnych scen dla konstrukcji dramatu Racine'a.
- Zrozumiesz wymowę utworu.
- Zweryfikujesz swoją wiedzę na temat cech gatunkowych dramatu ekspresjonistycznego.

Pierwsza część lekcji: Jak czytać dramaty? Tragedia klasycystyczna: Jean Racine, *Fedra*.
Część 1

Schemat

Polecenie 1

Przeczytaj uważnie scenę 6 aktu piątego *Fedry* Jeana Baptiste'a Racine'a i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną w poniższym schemacie analizą.

W jaki sposób scharakteryzowany został
Tezeusz?

Jaką rolę odgrywa motyw widzenia i motyw
potworów?

Jaką funkcję pełni relacja Teramenesa?

Polecenie 2

Przeczytaj uważnie scenę 7 aktu V dramatu Racine'a i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną w poniższym schemacie analizą.

Jakie cechy gatunku możesz wskazać w tej scenie?

Jaką rolę odgrywa postać Tezeusza?

Który ze stylów pojawia się w poniższym fragmencie i jaką funkcję pełni?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przeczytaj

Podsumowanie analizy sceny 6 aktu V dramatu

Przestrzeń

Morze jest przestrzenią nacechowaną negatywnie, związaną ze śmiercią – ginie w nim samobójczo Enona, a morski potwór jest przyczyną śmierci Hipolita. Ma to związek z Neptunem, którego przyzywa Tezeusz. Śmierć spowodowana przez potwora jest przemyślną zemstą boga na rodzinie Tezeusza, który słynął z ich zabijania.

Postacie

Hipolit

Śmierć Hipolita ma charakter symboliczny – śmierć, której sprawcą był potwór morski, jest karą za odwrócenie się od Neptuna, któremu bohater był bliższy, na rzecz Wenery (miłość do Arycji).

Teramenes

Jest świadkiem śmierci Hipolita, pełni funkcję posłańca relacjonującego wydarzenia, które ze względu na zasadę stosowności nie mogą być bezpośrednio przedstawione na scenie (podobnie jak w tragedii greckiej). Opowiadanie Teramenesa jest rozbudowane i kunsztowne; wykracza poza funkcję dramatyczną – ma na celu ukazanie niszczycielskiego działania Neptuna.

Podsumowanie analizy sceny 7 aktu V dramatu

Postacie

Tezeusz

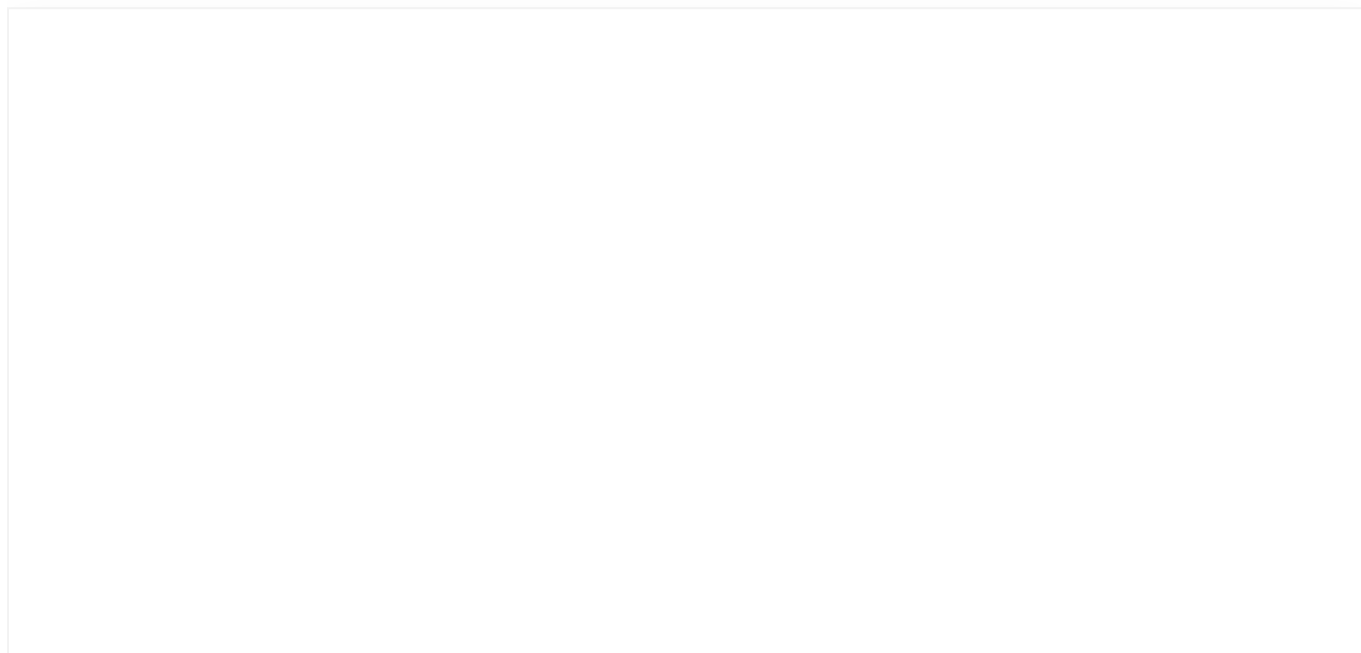
W jego świadomości rozgrywa się wewnętrzny konflikt. Odgrywa w sztuce podwójną rolę: jest zarazem sprawcą nieszczęść całej rodziny i jednocześnie ich ofiarą. Bezpośredni wpływ na bieg wypadków ma Tezeusz tylko raz, w momencie lekkomyślnego rzucenia klątwy na Hipolita. W zakończeniu Tezeusz uznaje swój błąd.

Warstwa językowa

Barokowe obrazowanie, **oksymorony** („złowrogie fawory”, „nieczne modlitwy”) ukazują dwuznaczny stosunek bogów do człowieka. Na tym gruncie klasycystyczne dążenie do harmonii, które znalazło swój wyraz w rygorystycznej formie, spotyka się tu z barokową wizją człowieka i świata. Widzimy tu zarówno dbałość o przejrzysty, elegancki i klarowny styl, jak i żywiołowe, zawile opisy stanów emocjonalnych bohaterów. Ta dychotomia czyni z *Fedry* dzieło epoki przejściowej pomiędzy barokiem i oświeceniem.

Cechy gatunku

Zasada stosowności: główna bohaterka jako królowa nie może popełnić niskiego czynu; na scenie została przedstawiona śmierć Fedry, ale wydarzenie to nie ma charakteru drastycznego.

Spektakl na podstawie dramatu *Fedra*, Lewis Center for the Arts, 2018

Źródło: flickr / photos by Frank Wojciechowski., licencja: CC BY-NC 2.0.

Słownik

oksymoron

(gr. *ὀξύμωρος*, *oksýmōros*; *oksýs* – ostry, *mōros* – tępy) – środek stylistyczny polegający na zestawieniu wyrazów o przeciwnym znaczeniu

zasada stosowności

(gr. *prépon*, łac. *decorum*) w antyku uznawano ją za jedną z cech podstawowych i decydujących o wartości estetycznej dzieła retorycznego lub utworu literackiego.

Występują w niej trzy podstawowe kwestie:

- zestrojenie wypowiedzi literackiej z typem osoby mówiącej w tekście (narratorem, podmiotem lirycznym) – sposób mówienia powinien pasować do wieku, płci, stanu społecznego i charakteru tej osoby;
- łączenie poszczególnych gatunków literackich, np. komedii i tragedii, z określonym typem bohatera oraz sposobem, w jaki ten bohater się wypowiada;
- styl odpowiedni dla danego bohatera czy przedstawionej w utworze sytuacji.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zrekonstruuuj przebieg wydarzeń przedstawionych w dramacie. Wskaż najważniejsze z nich i określ, jaką funkcję pełnią w budowie akcji.

Ćwiczenie 2

W szkicowniku narysuj schemat charakteryzujący akcję dramatu. Zaznacz w nim najważniejsze wątki. Patrząc na szkic rozważ, czy akcja ma konstrukcję prostą, jednowątkową, czy skomplikowaną, wielowątkową. Zapisz swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 3

Zaznacz, jaką motywację ma akcja dramatu.

☐ Motywację realistyczną (psychologiczną, społeczną).

☐ Motywację metafizyczną.

Ćwiczenie 4

Zaznacz cechy, które pozwalają uznać *Fedre* za przykład tragedii klasycystycznej.

☐ Łączenie stylu wysokiego i niskiego.

☐ Obecność tematyki erotycznej.

☐ Tematyka mitologiczna.

☐ Zasada stosowności – wysoki styl, zapis wierszem.

Ćwiczenie 5

Określ, jaki jest główny wątek dramatu. Następnie wyjaśnij, czy poszczególne wydarzenia są powiązane ze sobą następstwem przyczynowo-skutkowym, czy tylko następstwem czasowym.

Ćwiczenie 6

Opisz zasadę rządzącą układem zdarzeń w dramacie. Wyjaśnij, czy można wskazać konflikt między bohaterami, który okazuje się motorem akcji. Jak można scharakteryzować ten konflikt? Zastanów się i uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 7

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, wypisz w formie mapy myśli kompozycyjne związki i zależności pomiędzy poszczególnymi składnikami dzieła (akcja, postacie, język, czas, przestrzeń).

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, w jaki sposób kompozycja dzieła i jego zamysł artystyczny służy ukazaniu problematyki utworu.

Praca domowa

Wykorzystując zdobytą wiedzę i poniższe cytaty (służące jako pomocne konteksty interpretacyjne) dokonaj interpretacji *Fedry*, w której omówisz jeden z poniższych problemów:

- tragizm Fedry,
- rola motywu spojrzenia w *Fedrze*,
- człowiek i bogowie w *Fedrze*.

J. Starobinski, *Racine i poetyka spojrzenia*

“ We francuskim teatrze klasycznym, zwłaszcza u Racine’a, gesty zdają się zanikać. Powiada się, że na korzyść mowy. Trzeba dodać: na korzyść spojrzenia. Postacie nie obejmują się i nie walczą na scenie, w zamian za to widzą się. U Racine’a sceny są widzeniami. Osoby dramatu mówią i przypatrują się sobie. Ale wymienione spojrzenia mają znaczenie uścisku czy rany. Mówią to wszystko, co powiedziałyby gesty, a ponadto sięgają dalej, docierają głębiej, żywiej niepokoją: wzburzają duszę.

L. Goldmann, *Tragiczna wizja świata w teatrze Racine’a*

L. Spitzer, *Recit de Thérèse*

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak czytać dramaty? Tragedia klasycystyczna: Jean Racine, *Fedra*. Część 2

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
 - 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
 - 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
 - 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
 - 4) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie katharsis i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- IV. Samokształcenie.
 1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- poznaje twórców tragedii klasycystycznej,
- charakteryzuje cechy tragedii klasycystycznej.
- analizuje budowę dramatu *Fedra* Augusta Jeana Racine'a,
- określa funkcję zastosowanych teatralnych środków wyrazu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- drama;
- sztuka teatralna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uwaga: scenariusz obejmuje dwie lekcje: Jak czytać dramaty? Tragedia klasycystyczna: Jean Racine, *Fedra*. Część 1 i Część 2

Nauczycie prosi, aby uczniowie:

1. Zapoznali się z audiobookiem z I cz. cyklu, który zawiera streszczenie dramatu *Fedra* Augusta Jeana Racine'a, oraz z informacjami na temat tragedii klasycystycznej.
2. Podzielili się na cztery grupy, zgodnie z podziałem dramatu dokonany w obu lekcjach: gr. 1 – akt I, scena 1, gr. 2 – akt I, scena 3, gr. 3 – akt V, scena 6, gr. 4 – akt V, scena 7. Poleca, by członkowie grup podzielili między sobą zadania: potrzebni będą odtwórcy ról oraz osoby, które zajmą się przygotowaniem schematycznej scenografii czy rekwizytów.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom cele zajęć oraz wspólnie ustala z nimi kryteria sukcesu.
2. Lekcja rozpoczyna się od ustalenia cech tragedii klasycystycznej. Nauczyciel poleca, by jedna osoba notowała na tablicy, w formie mapy skojarzeń, wymieniane przez uczniów cechy (uczniowie mogą wrócić do informacji z e-materiału). Nauczyciel dba o to, by ustalenia były pełne, ewentualnie uzupełnia informacje.
Później uczniowie ustalają, co to znaczy, że akcja zewnętrzna *Fedry* została ograniczona na rzecz akcji wewnętrznej (odwołują się do audiobooka, mogą wracać do jego odpowiednich fragmentów).

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel informuje uczestników zajęć, jak będzie przebiegała praca na lekcjach. Każda z grup, wykorzystując przygotowane wcześniej scenografię i rekwizyty, odegra swoją scenę z dramatu. Następnie wszyscy uczniowie, pracując w ramach swojej grupy, wykonają polecenia związane z konkretną sceną. (Chodzi o to, by wszyscy mogli przeanalizować wszystkie sceny, co będzie im potrzebne podczas interpretacji). Po upływie czasu wyznaczonego przez nauczyciela na opracowanie poleceń grupa, która inscenizowała dany fragment, przedstawia swoje propozycje odpowiedzi. Pozostali uczniowie mogą je uzupełniać, dyskutować, szukać wspólnie najlepszego rozwiązania. Mogą także korzystać z podpowiedzi interpretacyjnych zawartych w e-materiale.

2. W podsumowaniu tej fazy lekcji uczniowie mogą przedyskutować przygotowane scenografie i rekwizyty oraz odtwórców tekstu dramatu, a nauczyciel ocenić pracę grup.
3. Następnie uczniowie (indywidualnie) czytają podsumowanie analizy poszczególnych scen, aby skonfrontować swoje ustalenia z zaproponowanymi w e-materiale.
4. W ostatniej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” z cz. 2 cyklu lekcji. Nauczyciel wskazuje im te zadania, które posłużą do syntezy zgromadzonych informacji oraz ułatwią interpretację dramatu.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. jakie cechy pozwalają uznać *Fedre* za przykład tragedii klasycystycznej?
2. Na zakończenie lekcji nauczyciel pyta o wątpliwości uczniów związane z interpretacją dramatu *Fedra* Augusta Jeana Racine'a, której mają dokonać w domu. Odpowiada na pytania, udziela wskazówek, przypomina, jak powinien zostać skonstruowany szkic interpretacyjny dzieła dramatycznego. Prosi uczniów, by zastanowili się nad wyborem jednego z tematów pracy domowej:
 - tragizm Fedry,
 - rola motywu spojrzenia w *Fedrze*,
 - człowiek i bogowie w *Fedrze*,Jeśli uczniowie mają wątpliwości interpretacyjne, nauczyciel pomaga im je rozwiązać.

Praca domowa:

1. Wykorzystując zdobytą wiedzę i poniższe cytaty – konteksty interpretacyjne, dokonaj interpretacji Fedry, w której omówisz jeden z poniższych problemów:
 - tragizm Fedry,
 - rola motywu spojrzenia w *Fedrze*,
 - człowiek i bogowie w *Fedrze*.

Materiały pomocnicze:

- L. Goldmann, *Tragiczna wizja świata w teatrze Racine'a*, [w:] *Antologia współczesnej krytyki literackiej we Francji*, oprac. W. Karpiński, przeł. [z fr.] S. Cichowicz, Warszawa 1974.
- J. Starobinski, *Racine i poetyka spojrzenia*, [w:] *Antologia współczesnej krytyki literackiej we Francji*, oprac. W. Karpiński, przeł. [z fr.] S. Cichowicz, Warszawa 1974.
- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- *Ekspresjonizm w teatrze europejskim*, praca zbiorowa, Warszawa 1983.
- Arnold Schönberg, *Pierrot Lunaire*, awangardowy spektakl muzyczny, czerpiący z założeń ekspresjonizmu, Ninateka; spektakl może posłużyć jako ilustracja fragmentu lekcji dotyczącego teatru ekspresjonistycznego.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Schemat” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.